

ЗМІСТ

Юрій Гаморак. Василь Стефаник (Спроба біографії)	9
Автобіографія	39
Самому собі	46
У воздухах плавають ліси...	47
Городчик до Бога ридав...	48
Під горою коло лісу...	49
Раненько чесала волосся...	50
Вночі	51
І чого ти, серце моє...	53
Синя книжечка	54
Портрет	56
Діти	58
Виводили з села	62
Стратився	64
У корчмі	67
Сама-саміська	72
Лист	74
Побожна	77
Вечірня година	82
З міста йдучи	85
Засідання	90
Святий вечір	95
Лесева фамілія	99
Мамин синок	102

<i>Майстер</i>	106
<i>Осінь</i>	109
<i>Шкода</i>	112
<i>Катруся</i>	114
<i>Ангел (Юрчикові)</i>	118
<i>Ангел (Зонечці)</i>	122
<i>Камінний хрест</i>	125
<i>Санчата</i>	135
<i>Про хлопчика, що його весна вбила</i>	138
<i>Мое слово</i>	140
<i>Підпис</i>	143
<i>Новина</i>	146
<i>Лан</i>	149
<i>Скін</i>	150
<i>Дорога</i>	154
<i>Давнина</i>	157
<i>Палій</i>	164
<i>Кленові листки</i>	177
<i>Вістуни</i>	185
<i>Май</i>	188
<i>Похорон</i>	194
<i>Сон</i>	196
<i>Басараби</i>	198
<i>Озимина</i>	208
<i>Злодій</i>	210
<i>Такий панок</i>	217

Суд	221
Діточа пригода	227
Марія	229
Пістунка	237
Вона – земля	240
Сини	243
Воєнні шкоди	250
Morituri	254
Дід Гриць	258
Нитка	262
Людміла	263
Межа	265
Вовчиця	267
Давня мелодія	269
Славайсу	271
Серце	274
Гріх	276
Мати	278
Роса	282
Дурні баби	284
Шкільник	286
Червоний вексель	289
У нас все свято	292
Гріх	296
Примітки	299
Словничок менше зрозумілих слів	310

Юрій Гаморак

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК

(Спроба біографії)

Найкраща біографія Стефаніка — це його творчість. Парадоксальність цієї думки в тому, що її прикласти можна до життя і творчості багатьох майстрів слова, творчий і життєвий шлях яких органічно зливалися один із одним. Та в Стефаніка це поєднання виступає з особливою силою. Правда його творчості — це правда його життя, і ту правду він «гострить на кремені своєї душі»*.

Тому найкращим джерелом до пізнання життя Стефаніка є його твори, його невідоме ще громадці листування, цінне також своєю мистецькою вартістю, нарешті його автобіографія та автобіографічні новелі, що становлять майже четвертину його невеликої кількісно літературної спадщини. Тим-то ми, в міру можливості і потреби, будемо з цих матеріалів користатися.

I

*Я пішов від мами в біленькій сорочці, сам білий.
З білої сорочки сміялися, кривдили мене і ранили.
І я ходив тихенько, як біленький кіт.
Я чув свою подлість за тихий хід,
і кров моя діточа з серця капала.*

В. Стефанік «Мое слово».

Покуття, ближча батьківщина Василя Стефаніка, лежить у південно-західному кутику нашої землі, зараз коло Буковини. Рідне село письменника Русів і ціле Покуття — за словами І. Франка — «один з найкращих закутків на широких просторах і не лише нашого краю». Та краса природи не єдина його прикмета. Воно славиться в Україні також багатим чорноземом, добрими кінь-

* В. Стефанік «Мое слово».

ми та любов'ю до старих селянських традицій, народної ноші і пісні, та ще й цікава його говірка, що зберігає у собі багато елементів староукраїнської мови. Це, здається, одна з найбільше консервативних закутин України.

Русів, як кожне старе село України, має свою, не раз і дуже сумну історію. Наїзд татар у 1622 р. знищив ціле Покуття*, з русівської оселі залишилося в живих ледве вісім мешканців. Та це давнина, якої тепер ніхто з русівчан не пам'ятає. Що відоме тепер іще, то це історія двох найбільших і найбагатших родів, Стефаників і Дідухів, що завжди боролися за владу і вищість у селі. Ця боротьба й породила родові гордощі і деякий аристократизм, що збереглися досі.

Коли появилися Стефаники в Русові, невідомо, але це напевне не найстарші мешканці села. Перекази про походження цієї родини з Бесарабії, про психічну хворість, що тяжить на ній, використав письменник у поетизованій історії свого роду, новелі «Басараби».

Семен Стефаник одержав від свого батька Луки родову садибу і 18 моргів доброго поля. Вісімнадцятилітнім хлопцем, у 1864 р., він одружився з Оксаною Кейван, з сусіднього села Карлова. Мати Оксани була русівчанкою з роду Дідухів. Ціле життя тужила за Русовом, найгарячішим її бажанням було одружити дочку в рідному селі. З цього подружжя, що поєднувало кров обох аристократичних мужицьких родів, 14 травня 1871 р. народився майбутній український новеліст.

В автобіографії Стефаник не присвячує багато уваги переживанням з перших років свого дитинства. Зате в його літературній спадщині пребагато споминів з того часу, сповитих чаром найчистішої поезії. В новелі «Давня мелодія» він ще дитиною слухав прастару різдвяну колядку про лицаря, що продає свого вірного коня. Кінь пригадує своєму панові про бої з половцями, турками і москалями, з яких лише його швидкі ноги врятували лицаря перед загином. «За мнов гармати, як грім, гриміли», — жаліється кінь. Зворушений до глибин хлопець плаче на печі із злости на лицаря, що зневажив бойового товариша, і покладає собі ніколи не продати свого коня. «Але гармати, як грім, гримлять досі за мною», — кінчає письменник оповідання. І справді. У переживаннях з дитячих років — джерело найглибших і найчистіших тонів його поезії, і водночас джерело досмертної любові до свого роду і всього мужицького світу. Атмосфера тисячолітньої мужицької культури з давніми піснями, що з таким тяжким сумом пливають з грудей, як скиби тяжкої покутської ріплі з-під дерев'я-

* *Akta grodzkie lwowskie, tom 374, p. 89.*